

Chatnar

Research Journal Deptt. of Punjabi
Language & Literature
Lahore College for Women University Lahore
(Pakistan)
Vol: 7, Jan.-Dec. 2023

☆ ڈاکٹر بدر مسعود خان، محمد سجاد

چھتار

تحقیقی مجلہ شعبہ پنجابی زبان و ادب
لاہور کالج برائے خواتین یونیورسٹی لاہور (پاکستان)
جنوری۔ دسمبر 2023ء، مسلسل شمارہ 7

LYRICAL MISTI ODES OF ASLAM MAITLA**محمد اسلم میتلا دی غزل گوئی****Abstract**

Literary personalities did not need introduction. Their creative work reflects their introduction. It plays a central role in identifying their literary peers and admirers. Muhammad Aslam Maitla is a prominent poet of Siraiki language. His personality has many dimensions. Every great creator sets the evolutionary stages of his literary Journey. Talking about the odes of his poetry. In his poetry, themes such as oppression of the environment, tragedies, brokenness with in man, moral values symbols of beauty and love. He has connected the symbols of beauty and love with the realities of time. He has boldly described the bitter realities of life. His poetry has depth of meaning and wide features of heartbreak. In his ghazals, the influence of folk lore is visible in the form of symbols. Which are full of bitter realities, disappointment,

☆ اسٹنٹ پروفیسر سرائیکی، دی اسلامیہ یونیورسٹی آف بہاولپور
☆ پی ایچ۔ ڈی سکالر، دی اسلامیہ یونیورسٹی آف بہاولپور

sadness, anxiety and sorrows of today's man. Respect for humanity and love for man, the power to absorb and share his sorrows and pains is the characteristic of his poetry.

Keywords: Literary, Creative Work, Aslam Maitla
Personality, Poetry

شاعر اپنے عہد و اتر جمان تے لفظ گر ہوندے، اوند ا مشاہدہ عام لوکاں توں بہوں تیز تے گوڑھا ہوندے۔
شاعر ہک حساس دل تے حق گوانسان ہوندے، او کہیں تے ناحق ظلم تھیندا ڈکھ تے برداشت نی کر سکدا تے بول
پوندے، نقوی احمد پوری ایس ظلم تے جبر بارے لکھدن:

”ہک پینے دی منگ کوں چاکے ہاری بازی جیتی ویندے“۔ (1)

اسلم میتلا 15 ستمبر 1951 سنوں خانیوال دی تحصیل جہانیاں وچ جے۔ 1980ء توں شاعری شروع کیتی۔
نظمیں تے غزلاں لکھیاں۔ اوہناں شعر تے ادب نال اوہناں دا تعلق مڈھ توں سی۔ سرائیکی وسیب تے سرائیکی ادب
لئی اوہناں داناں سرکڈھواں اے۔ بطور ماہر فریدیات، نثر نگار تے شاعر سرائیکی ادب وچ ڈھیر وادھا کیتا۔ اوہناں دا
پہلا شعری مجموعہ جہدے وچ پنجاہ غزلاں سن 1993ء وچ تے ذوجا مجموعہ 1998ء وچ چھاپے چڑھیا۔ پہلے
مجموعہ داناں ”ڈکھ سنجوک“ تے دو جے داناں ”پیت اولڑی“ اے۔ سرائیکی شعری ادب وچ اسلم میتلا نے بطور غزل گو
شاعر اپنی نو لیکتا نوں قائم رکھیا۔ اوہناں دیاں غزلاں وچ وسیبی المیے، ماحول دا جبر، انسان دی اندر لی بھن ترٹ، اخلاقی
قدراں دی پامالی، حسن عشق دیاں اوکھائیاں تے انسان دوستی جیسے موضوع نشا بردسدے نیں۔ اوہناں دی غزل
باشعور تے زمانہ شناس ذہنی صلاحیت دا جیند جا گدا ثبوت اے۔ پختہ کار انسان دی اکھ نال ویکھدے نیں۔ حیاتی
دیاں تلخ حقیقتاں نوں بے باکی نال بیان دیاں لکھدے نیں:

دل وچ تعصب دے کنڈے ہتھ وچ پھللیں داہار ہے
سبھ توں الگ سب توں جدا ہر شخص دا کردار ہے

گننا میاں وچ گم ہے او جیہڑا اتھاں فنکار ہے (2)

سرائیکی غزل اندر خوشگوار حیرت دا عنصر اے۔ ایس صنف وچ حیاتی دے اڈواڈ رویاں، غم جاناں تے غم دوراں دی عکاسی بہوں سوہنے انداز نال کیتی گئی اے۔ اوہناں غزل وچ حسن تے عشق دیاں کیفیتاں نوں بہوں سپہن دان کیتا۔ غزل وچ حیاتی دے سنجیدہ مسئلیاں نوں معنی خیز انداز نال بیان کیتا۔ اجوکی سرائیکی لکھن والے شاعر اپنے عہد دی حیاتی، وسیب دی گزران تے ماحول نوں بہت سوہنا تے نشا بر اے۔ شاعر ایں اپنے شعراں نوں حسن عشق دے ناز نیاز سوز و گداز دے بیان تک محدود نہیں رکھیا سگوں حیاتی دیاں ساریاں کیفیتاں تے خارجی دنیا دے سارے معنی خیز واقعاں نوں مصور و انگوں تصویر بنا کے پیش کیتا۔ دنیا داری دیاں رمزیاں تے حقیقتاں بارے شاعر ایں اکھ اوڈھ نہیں رکھی۔ اسلم میتلا لکھدے نیں:

روہی دی یاد آسی پئی

کچے دی جیکر دھار ہے

جنڈڑی کوں جیوں لایا ہے روگ

اسلم اوہ اپنا یار ہے (3)

اسلم میتلا دا نظریہ فن تے غزل گوئی بارے اوہناں دا تصور ڈھیر سادہ تے آسانی نال سمجھ آن والا اے۔ شعور نوں غزل دا ارتقاء بناون دا فن اوہ خوب جان دے نیں۔ فکر تے فن دے دیوے بالنا ہر شاعر دے وس دی گل نہیں۔ مقصد حاصل کرن لئی جگر دا لہوساڑنا پیندا اے۔ سماجی تے عصری تقاضیاں توں اکھ اوڈھ رکھ کے شعر آکھنا تحقیقی رویہ نہیں۔ دنیا داری لئی ضروری اے جے دو جے دے دکھ سکھ نوں اپنا لیا جاوے تاں جے بیڑا پار لگ جاوے:

اوں کوں بجنیں ڈتن دھو کے

تہوں چہرہ گننا نہیں تھیندا

جیندی نیت صاف نہ ہووے

اوند ایڑا پار نہیں تھیندا (4)

بامعنی شاعری چنگی متھی جاندی اے جیہدے نال فکری ٹھہراؤ مک جاوے فکر تے نظر دے نویں درکھولن نال

جمود حیاتی، سماج تے وسوں لئی زوال دا کارن بندے نیں۔ اسلم میتلا دی سوچ معاشی، اقتصادی، اخلاقی تے سیاسی قدراں نال جڑی اے۔ اوہناں لوکائی نوں اپنا محبوب تصور کیتا۔ مونجھ منجھاری دی حالت طاری ہو جاندی اے۔ شاعر دی حیاتی نوں مکائی جا رہیا اے۔ سبھ توں چنگی غزل او سبھی ویندی ہے جیندے وچ وحدت تاثیر ہووی یعنی غزل دے سارے شعر ہوسنویں قلبی کیفیت دے ترجمان ہوں۔ غزل او واحد صنف ہے جیندے وچ شاعر اپنے متعلق کتھائیں وی مونٹ دا صیغہ نی ورت سگدا۔ کیوں جو غزل وچ مونٹ دا صیغہ او پر الگدے۔ اج کل دی غزل ساڈی زندگی دے سارے موضوعات دا احاطہ کریندی پئی ہے۔ ڈاکٹر ظہیر احمد صدیقی دے بیان کول نقل کریندے ہوئیں عبدالباسط بھٹی لکھدن:

”غزل دے مضامین عام طور تے عشق، محبت، جذبات تے شکوہ ہوندن۔

لیکن حکمت، واعظم حیاتی، مواتی، تصوف تے اخلاق دے مضامین وی

غزل وچ بیان کیتے ویندن تے کجھ شعر اکرام استعاریاں، کنایاں وچ ملکی

تے قومی حالات دے علاوہ حاکم وقت دے مظالم تے تنقید کریندن، غزل

دا دامن اتنا وسیع تے کھلا ہے جو ایندے وچ ہر قسم دے مضامین آ

ویندن“۔ (5)

مطلبی لوکاں دے رویے شاعرنوں مونجھا ماندہ کر دیندے نیں۔ زمانے دے طنز نشتر بن کے اوہدی روح نوں زخمی کر دے نیں۔ دکھاں دے ہوندیاں وی اوہ حیاتی تے لوکاں توں مایوس نہیں ہوندا۔ رجائیت غزلاں وچ روح دار تہہ رکھدی اے۔ شاعرنوں ادراک اے کہ نا انصافیاں، حقان دی سلبی، محرومیاں تے دکھاں دی وات حیاتی رکھن والا سماج ضرور بدلے گا۔ بندے نوں بندے دی غلامی تے استحصال توں نجات ملے گی۔ لوکاں اندر شعور جاگنا شروع ہو گیا۔ حقان دا احساس نتر آیا تے شعور کسے بہت وڈی تبدیلی کارن ہوئے گا۔ ہر لکھاری دا اپنا انداز تے اپنا اسلوب ہوندے۔ شاعری ہووے تے بھانویں نثر شاعر اپنی گل دوسرے لوکاں تیں پچاون سانگے نویں نویں انداز دا ورتاوا کر دیا اے۔ شعری اصناف وچوں غزل دے اسلوب تے بحث کریندیں ہوئیں محمد یعقوب آسی کجھ دانشوراں دے رائے بارے لکھدے نیں:

”اجو کے عہد وچ غزل دا میدان وسیع ہے۔ دنیا جہان دے مضامین غزل وچ سما گئے نیں ہن۔ سنجیدگی، متانت تے ماتمی کیفیات دے نال نال طنز و مزاح دی تھوڑی جنیں چھیڑ چھاڑ وی اج دی غزل وچ موجود ہے۔ سیاسی، سماجی تے معاشرتی مسئلیاں دے علاوہ تصوف، عقائد تے مابعد الطبیعات دے مسائل وی اج دی غزل دا اہم موضوع نیں۔“ (6)

اسلم میتلا دی شاعری وچ رجائیت دا پہلو بہت نمایاں اے۔ حیاتی دی تعبیر مایوسی نال کرن دی تھاں اُمید دے دیوے بال دے نیں۔ حیاتی دیاں تلخ حقیقتاں تے مزاج اُتے اثر انداز ہون دیاں پر نال ای چیتز بہار د ا موسم وی اے تے خوشبو تے رنگ وی۔ ایہہ عنصر شاعری وچ رجائیت دا کارن بن دے نیں:

تید اکر گھنن اقرار بجن
 اتجھے مستی وچ ہیں تار بجن
 ساکوں بھل گنن گھرتے یار بجن
 ہک واری تاں لگھ آیا ر بجن
 آیا موسم چیتز بہار بجن
 ساڈی دشمن بن گنن یار بجن (7)

اسلم میتلا دی غزل شاعری دی کلاسیکی ریت تے جدید روایت نال جڑی اے۔ شاعری روایت تے جدیدیت دا ملاپ اے۔ غزل نال اوہناں دی جڑت اوہناں دے جدید رنگ تے طبیعت دی عکاس اے۔ غزلاں وچ نویں اکھر، استعارے تے تشبیہاں موجود نیں۔ حیاتی دا بوجھ چکنا سوکھا نہیں۔ دنیا جہان دی تنگی ترشی سہنی پیندی اے۔ شاعری وچ ترتیب داورتا و اشعر دی معنویت اگھیر دا اے۔ غزل وچ دومصرعیاں دا شعر ہوندا اے ہر شعر اپنے اندر معنی دا ہٹ رکھدا اے۔ ہر شعر اک کائنات اے جیہدا معنوی تے فنی نظام اے۔ فکر دے سمندر نوں دومصرعیاں دے کوزے وچ بند کرن لئی شاعر رمزماں، اشاریاں تے علامتاں توں کم لیندا اے۔ رمز تے کنایہ غزل دا سپین اے۔ ایہہ خوبی اسلم میتلا دی شاعری اندر موجود اے۔ مطلبی دنیا وچ مخلص لوکاں دا مل جانا حیاتی نوں سوکھالا بنا دیندا اے:

جیڑھے عاری وفاقوں ہن اوہ تاں

آپ اپنے تے بار ہوندے ہن

رج لٹچے خلوص دی دولت

ول مسید قرار ہوندے ہن (8)

غزل کھھے شاعر دے کلیپ دا فن ہے۔ کلہا بیٹھا ہو یا شاعر اپنے خیالات تے سوچاں دے نقشے
نہریندے۔ ایں کیتے غزل کون نظم دے مقابلے وچ تجریدی تجربے دی شاعری اکھیا گے، ایں گالھ بارے حمید اللہ خان
وضاحت کریندن:

”غزل وچ ہر جذبہ تے کیفیت بے تصمیمی رنگ اختیار نہ کرے، آون ویلھے

تیں غزل دے شعر شاعری وچ نی ڈھل سگدے۔ ایندے مقابلے وچ نظم

وچ خیال یا جذبے کون آوندے معروضی حوالے نال پیش کیتا ویندے“۔ (9)

وسیب نال میتلا ہوراں دی محبت منفر دے۔ کئی شاعران بعض تھاواں بارے نظماں لکھن لئی حقیقی مقاماں دا
حوالہ دتا اے۔ مشرقی شاعری وچ شاعران وستیاں تے قصبیاں بارے شاعری گھڑی۔ وسیب نال پیار تے انسان
دوستی دے جذبات ہٹھ وسوں نوں بجا طور تے پیش کیتا۔ جذبات دی سچائی نال بھری شاعری دا انداز مترنم تے ہلکا پھلکا
اے۔ اسلم میتلا دی شاعری وچ تحرک تے درس دا پیغام نمایاں اے۔ قوماں دی حیاتی صرف گلاں نال نہیں بدلدی
سگوں قربانیاں دینیاں پیندیاں نیں۔ شاعر قوم نوں جگاندے تے کجھ کرن دی پریرنا دیندے نیں۔ جے وسوں گوڑھی
نیندرستے رہن تے ڈکھ، تکلیف تے عذاب اوہناں دی حیاتی دا مقدر بن جاندا اے۔ اک دو بے دے دکھاں درداں
نوں سانجھا کر لین نال سماج وچ ڈھیر سوہنا بدلا وا آسکدا اے۔

سرائیکی غزل دے نت نویں اسلوب وچ شعراء کرام ہر موضوع تے طبع آزمائی کیتی ہے۔ غزل وچ
مجاورے، اکھان، تمبیجات داورتا و فلسفہ تے معرفت دے موضوع سرائیکی غزل کون نواں رنگ ڈتے جدید غزل دے
اسلوب کون نشا بر کریندے ہوئیں، اقبال سوکڑی لکھدن:

چال چل گئے زمانہ تہک نویس
 وت ضرورت ہے نویس دستور دی
 کیا خبر اعزاز اے کہیں کون ملیے
 منتظر سولی ہے کہیں منصور دی (10)

حوالے

- 1- Naqvi Ahmad Puri, Qutab Tara, Bahawalpur: Saraiki Adbi Majlas, 1996, P:14
- 2- Aslam Maitla, Dukh Sanjok, Khaniwal: Maitla Publication, 1993, P:10
- 3- Ibid, P:64
- 4- Muhammad Aslam Maitla, Pait Olri, Khaniwal, Maitla Publication, 1997, P:14
- 5- Abdul Basit Bhatti, Ahmadpur wick Saraiki Ghazal, Multan: Multan Institute of Policy & Research, 2016, P:30
- 6- Yaqoob Aasi, Saraiki Shairi wick Ghazal Goi, Faiz Blooch, Multan: Mashal Adab, 2004, P:35
- 7- Muhammad Aslam Maitla, Dukh Sanjok, Khaniwal, Maitla Publication, 1993, P:73
- 8- Muhammad Aslam Maitla, Pait Olri, Khaniwal: Maitla Publication, 1997, P:13

- 9- Ghulam Mustafa Bismal, Punjabi Ghazal da Irtaqa, Lahore: Adara Punjabi Zuban ty Saqafat, 1992, P: 13
- 10- Iqbal Sokri, Kaly Roh Chetti Baraf, Dera Ghazi Khan: Indus Publications, 1978, P:43